

Udział częstochowskich Żydów w życiu gospodarczym początkowo zaznaczał się w rzemiośle i handlu. Pierwsza częstochowska manufaktura należała do Dawida Kronenberga, który założył ją w roku 1828. Żydzi byli właścicielami kilku większych zakładów przemysłowych. Henryk Markusfeld i Szymon Neuman prowadzili fabrykę wyrobów jutowych „Warta”. Izydor Sigman oraz Roman i Zygmunt Markowiczowie byli właścicielami zakładów włókienniczych „Gnaszyńska Manufaktura”. Większość małych przedsiębiorstw nastawiona była na wytwarzanie zarówno półproduktów, jak również gotowych wyrobów, przeznaczonych bezpośrednio do konsumpcji. Właściciele zakładów zatrudniali najczęściej członków swych rodzin.

Jews began working in Częstochowa as craftsmen and traders. With economic development, the first workshop in Częstochowa was founded in 1828 by Dawid Kronenberg. Later, Jews owned several larger industrial plants. Henryk Markusfeld and Szymon Neuman ran the “Warta” jute plant. Izydor Sigman and Roman and Zygmunt Markowicz were the owners of the “Gnaszyńska Manufaktura” textile mill. The majority of smaller enterprises produced both semi-finished products, as well as finished products for consumption. They employed mostly family members.

Częstochowscy Żydzi byli właścicielami i współwłaścicielami wielu fabryk oraz średnich i małych zakładów przemysłowych
 The Jews of Częstochowa were owners and co-owners of many factories and medium and small industrial enterprises

Przykłady ozdobnych druków firmowych żydowskich przedsiębiorstw
 Examples of decorative letterheads of Jewish enterprises
 zb. APCz

POKOSTY, FARBY MALARSKIE i
 FARBIARSKIE, CHEMIKALJA,
 CEMENT i GIPS.

Ш. А. Мич
 CZĘSTOCHOWIE

SKŁAD PAPIERU
 Materiałów Pismiennych
 i Świec PAPIEROWYCH

Częstochowa, d. 1900

Ченстоховский склад Мыла и свѣтъ,
 туалетнаго мыла, крахмала,
 туалетнаго порошка, зубнаго порошка и т. д.

Варшавскій и Фаерманъ
 прежде ДЗЮБАСЪ и ФИШЕЛЬ
 въ ЧЕНСТОХОВѢ

Ozestochowski sklad mydla i swiec,
 mydla toaletowego, krachmalu, szampa, zupin, past, pasta, i t. p.

Warszawski i Fajerman
 dawniej DZUBAS I FISZEL
 w CZESTOCHOWIE.

КРАСОКА
 для
 ЛИНТОГРАФИИ
 ФАБРИКЪ
 ЛИНТОГРАФИИ

ФАБРИК
 Разноцвѣтныхъ Бумагъ
 и БОЕВЪ
МАРКУСФЕЛЬДЪ и К°
 въ ЧЕНСТОХОВѢ

Линтографическ. ЗАВЕДЕНІЕ

Адресъ для телеграммъ
 „МАРКУСФЕЛЬДЪ, ЧЕНСТОХОВЪ“

Ченстоховѣ

СЧЕТЪ

Срокъ мѣс или наличн денг. %Сидно.

На смирновскомъ по Варшаву заказу на Варшаву счетъ и рускѣ чрезъ

1900

Przykłady ozdobnych druków firmowych żydowskich przedsiębiorstw z początku XX wieku
 Examples of decorative letterheads of Jewish enterprises, the beginning of the 20th century
 zb. APCz

Wykaz

Pracujących w Drukarni i Litografii
 Wilhelma Kohna i Adolfa Oderfelda
 w Częstochowie

Nr	Imię i Nazwisko	Kat. zatrudnienia	Uwagi
<u>Drukarnia</u>			
1.	Egbert Lencier	Artyści	
2.	Jan Michalski	Artyści	
3.	Franciszek Gordon	Artyści	
<u>Krewniarze</u>			
4.	Micenty Sikorski	Robotnik	
5.	Micenty Marek	Artyści	
6.	Franciszek Kwiatkowski	Artyści	
7.	Józef Kowalik	Artyści	
8.	Franciszek Olechowski	Artyści	
9.	Jan Marusak	Artyści	
10.	Marcin Glinicki	Artyści	
<u>Nakładacze</u>			
11.	Paweł Czerwik	Nakładca	
12.	Antoni Golis	Artyści	
13.	Franciszek Piotrowski	Artyści	
<u>Obieracze</u>			
14.	Leos Gworski	Obieracz	
15.	Młodystaw Gębowski	Artyści	
16.	Antoni Kowalik	Artyści	
<u>Reczerzy</u>			
17.	Leon Kornejczak	Reczer	
18.	Jakob Kornejczak	Artyści	

Wykaz zatrudnionych w Drukarni i Litografii W. Kohna i A. Oderfelda
 A list of employees of W. Kohn and A. Oderfeld's printing house
 zb. APCz

Kaiserliches Patentamt.

Berlin N.W., den 31. März 1897.
Eisenstraße 32/34.

Eing.

5. JUN 1897

1897.

*P. O. 56509,
(M. 12381^{1/55})*

Not. 5697 Mch.
Act. not.

Auf Grund Ihrer am *20. November* 1896 hier eingegangenen Anmeldung hat das Patentamt über die Ertheilung des nachgesuchten Patentes Beschluss gefasst. Durch diesen Beschluss wird Ihnen ein Patent ertheilt unter folgender Bezeichnung:

Verfahren zur Herstellung von Copirpapier für Fugien.

Das Patent läuft vom *1. September* 1896.

Die Patentgebühren werden jährlich an diesem Tage fällig und sind jedesmal innerhalb sechs Wochen nach der Fälligkeit zu entrichten.

Nach Ablauf der Frist kann die Zahlung nur unter Zuschlag einer Gebühr von zehn Mark innerhalb weiterer sechs Wochen erfolgen. Werden die Gebühren nicht rechtzeitig gezahlt, so erlischt das Patent.

Nach erfolgter Eintragung des Patentes in die Patentrolle wird Ihnen die Nummer desselben mitgeteilt und nach Fertigstellung des Drucks der Patentschrift eine Urkunde über das Patent übersandt werden.

Kaiserliches Patentamt.

Anmeldeabteilung III.

[Handwritten signature]

An

*Herrn Adam Alexander
Wolberg, Familien
in Ljanzkoyan.
(Herrn Stief.)*

Archiwum Państwowe
w CZĘSTOCHOWIE
Sygn. Cz. FF-1

Vortr. 16 a.

Das Recht der Beschwerde des Patentsuchers und der Einsprechenden sind die Bestimmungen des § 26 des Patentgesetzes maßgebend; vergl. die 4. Seite.

Patent Adama Aleksandra Wolberga na wyrób farb pokostowych
Adam Aleksander Wolberg's patent for manufacturing varnish
zb. APCz

Świadczenia przemysłowe, rok 1927
 Industrial certificates, 1927
 zb. APCz

Henryk Markusfeld (1853–1921)
najwybitniejszy przemysłowiec i filantrop częstochowski

Henryk Markusfeld (1853–1921)
outstanding industrialist and philanthropist of Częstochowa
zb. pryw.

Założyciele Związku Krawców w Częstochowie, między innymi Fifenberg, Krzepicki i Rozenblat
Founders of the Tailors Union in Częstochowa. Among others: Fifenberg, Krzepicki and Rozenblat.
CzY, s. 56

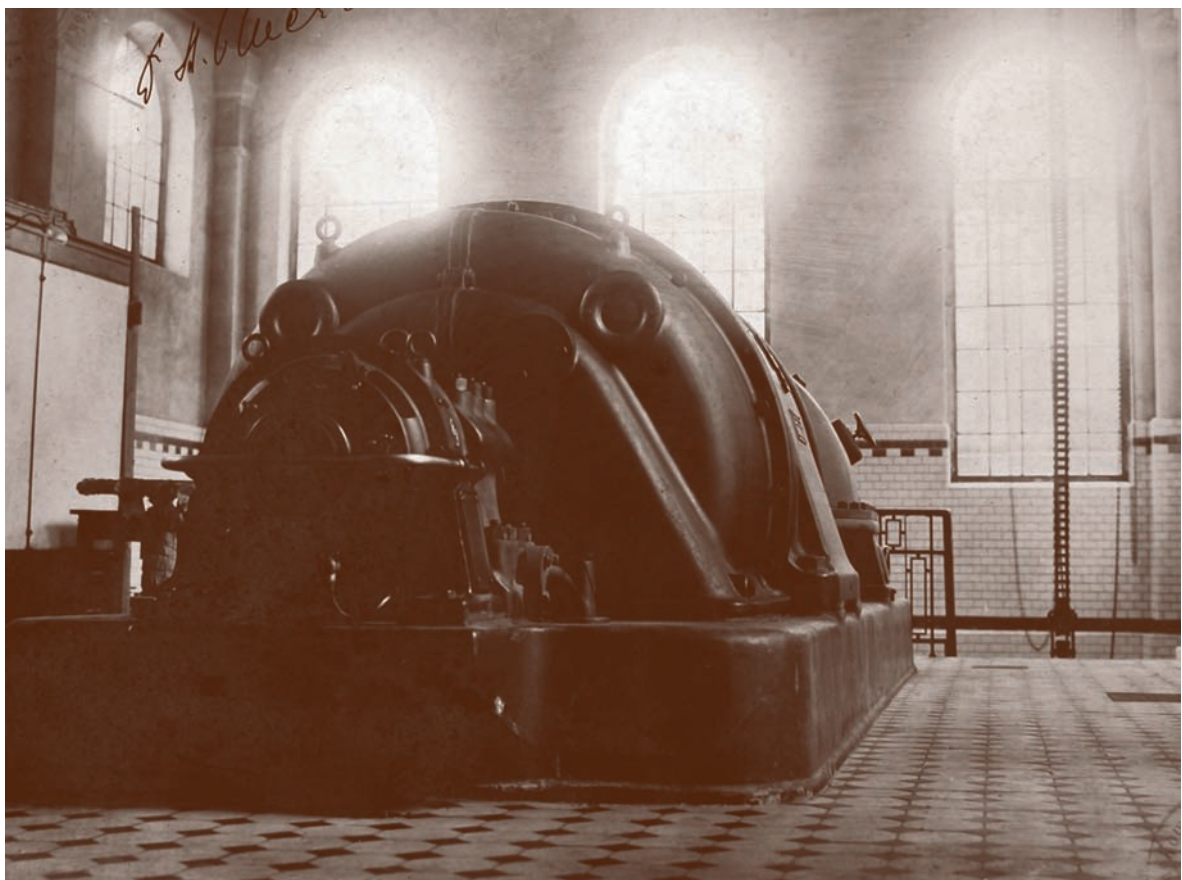
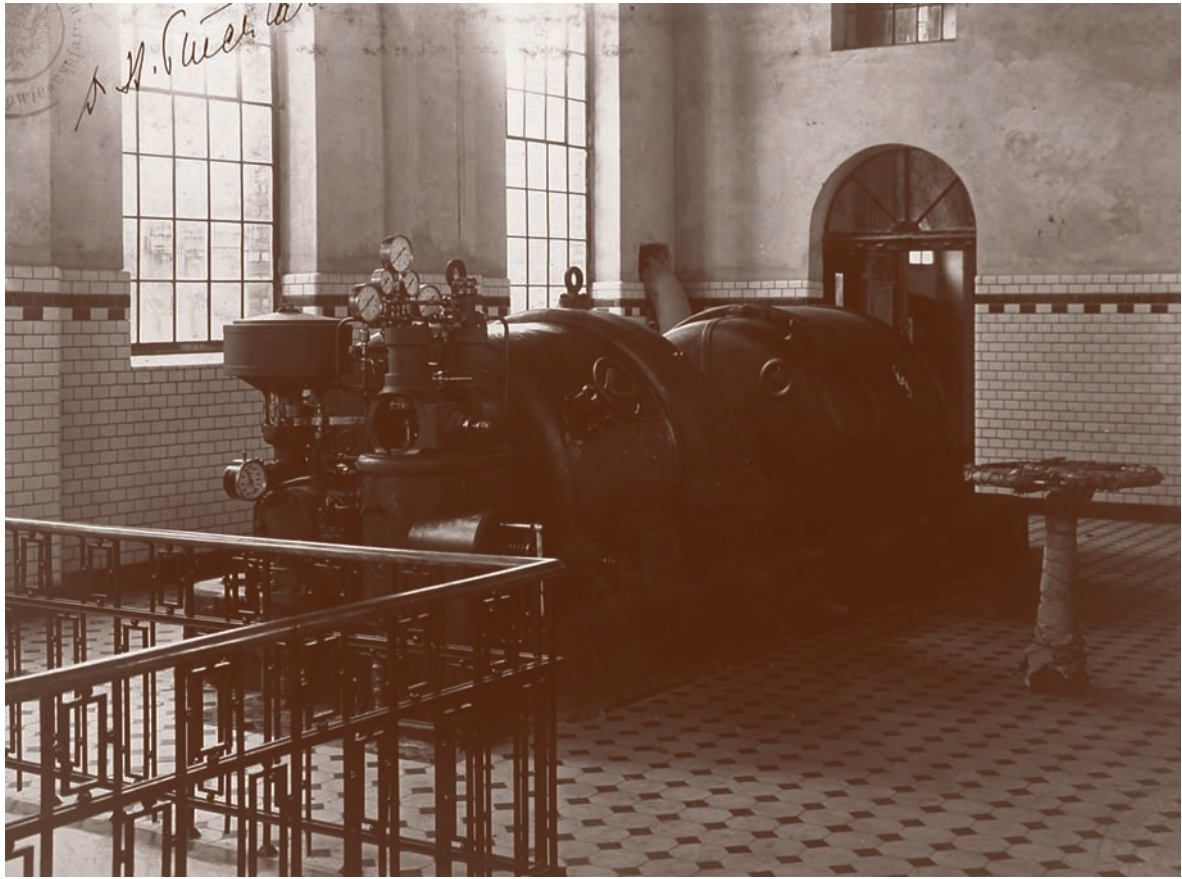

Zakłady „Warta”, lata 20-te XX w.

Karta pocztowa

A postcard of the “Warta” industrial plant in the 1920s

zb. MCz

Turbogenerator w przędzalni i tkalni juty „Warta” w roku 1917
Turbo-generator in the “Warta” spinning mill and weaving plant, 1917
zb. APCz

Zarząd Związku Zawodowego Piekarzy.

Siedzą od prawej do lewej:

Mildsztajn Lajbl, Grabiński Ludwik, Lebek Leon,
Jaronowski Izrael, Federman Rafael, Altman Belal, Zusman Majer.

Stoją od prawej do lewej:

Bigelman Mosze, Loske Ziskind, Klabisz Stanisław,
Fajtel Fajwel, Kaltan Icchak, Jakubowicz Mordechaj, Ickowicz Abraham.

The Board of the Bakers Trade Union.

Seated from right to left:

Mildsztajn Lajbl, Grabiński Ludwik, Lebek Leon,
Jaronowski Izrael, Federman Rafael, Altman Belal, Zusman Majer.

Standing from right to left:

Bigelman Mosze, Loske Ziskind, Klabisz Stanisław,
Fajtel Fajwel, Kaltan Icchak, Jakubowicz Mordechaj, Ickowicz Abraham.

CzY s. 57

17
ŻYDOWSKA
SEKCJA PIEKARZY
przy
KURSIE RZEMIEŚLNICZEJ
w Częstochowie,
II-ga Aleja 40.

12228/19

Częstochowa dn. 27 V 1929

28
יהודישע
בעקער = סעקציע

ביים האנדווערקער-קלוב
אין טשענסטאָאָוו.
אָפּע 40

אָנשטאַנד פֿאַרן

Do
Starostwa
w Częstochowie

W odpowiedzi na pismo Starostwa z d. 29. IV z. b.
L. 12228/1, uprzejmie komunikujemy, iż na Walnem Zebraniu
w d. 18 lipca 1929 r. następujące osoby zostały wybrane w skład Zarządu

- 1) Ufner Hershka, piekarz
- 2) Liberman Iwon, piekarz
- 3) Eizenberg Majlech, "
- 4) Lylberfraynd Lajzer, "
- 5) Willinger Jodka, "
- 6) Ruwnecki Szlama, "
- 7) Goldberg Moszek, "
- 8) Szyper Majer, "
- 9) Funtowicz Moszek, "

15. por.
14

Komunikujosie o powyższem, kreśliemy się

ul

Starostwo Częstochowskie
27. maj 1929

H. Eizenberg
Liberman

L. 12228/2
1.20/5

ga - 27. V. 1929

List Żydowskiej Sekcji Piekarzy w Częstochowie do władz miejskich podający skład Zarządu, 27 maja 1929 roku

Letter from the Jewish Bakers Section in Częstochowa to the city authorities listing the board members, May 27, 1929

zb. APCz

Przedstawiciele Związków Zawodowych i Cechów - zdjęcie sprzed roku 1939

Pierwszy rząd od prawej siedzą:

I. Fisz, P. Szlezinger, M. Blum, dr H. Gajsler, I. Goldberg, I. Granek, H. Frajenmajer.

Drugi rząd od prawej:

M. Braun, A. Grajcer, I. Sztajer, A. Winer, mgr Z. Rozenchwajg, A.P. Szolicki, H. Kalka.

Trzeci rząd od prawej:

Naparte, A. Pajes, D. Koniecpoler, M. Zisholc, Moszkowicz, M. Gelber.

Czwarty rząd od prawej:

H. Pitel, N. Owieczko, H. Frajman, I. Izraelewicz, L. Kac.

Representatives of Trade Unions and Guilds - photograph taken before 1939

First row seated from right:

I. Fisz, P. Szlezinger, M. Blum, dr H. Gajsler, I. Goldberg, I. Granek, H. Frajenmajer.

Second row from right:

M. Braun, A. Grajcer, I. Sztajer, A. Winer, Z. Rozenchwajg, A.P. Szolicki, H. Kalka.

Third row from right:

Naparte, A. Pajes, D. Koniecpoler, M. Zisholc, Moszkowicz, M. Gelber.

Fourth row from right:

H. Pitel, N. Owieczko, H. Frajman, I. Izraelewicz, L. Kac.

CzY, s. 6

Żydowski Cech Fryzjerów i Perukarzy
Jewish Guild of the Hairdressers and Wigmakers

II Cech Krawców Żydów
The Guild of the Jewish Tailors

Cech Blacharzy i Dekarzy Żydów
The Guild of the Jewish Tinsmiths and Roofers

Cech Krawców Żydów
The Guild of the Jewish Tailors

Cech Metalowców
The Guild of Metalworkers

Związek Żydowskich Właścicieli Piekarni w Czestochowie
Union of Jewish Owners of Bakeries in Czestochowa

Cech Czapników, Kuśnierzy i Kapeluszników Żydów
The Guild of the Jewish Furriers, Hatters and Capmakers

Cech Cukierników Żydów
The Guild of the Jewish Confectioners

Firmówki i pieczęcie żydowskich cechów rzemieślniczych z okresu międzywojennego
Insignia of Jewish craft guilds, between WW I and WW II

zb. APCz